

Jakov Jurišić

GRGINO DVORIŠTE

SRNE NA SANTI LEDA

Te godine, početkom marta, Sava se odledila. Led je krenuo. Sante se sudaraju, slažu jedna na drugu, lome se, praskaju, razbijaju i ponovo sleđene ruše sve pred sobom.

Najprije je prošla santa prekrivena divljim patkama. Za njom je rijeka nosila ledom okovanu vodenicu. Iza njih, sredinom Save, plovila je santa sa srnama.

– Tata, tata! – zavikao je Grga. – Tata, tata, srne! Srne na santi! Požuri... Moramo ih spasiti. Vodeničar Luka istrča na nasip.

– Srne, tamo su srne, tata – govorio je Grga, držeći u rukama dva vesla.

– Idi po konopac i sjekiru – kazao je otac, iskusni vodeničar.

I staro i mlado istrčalo je na nasip. Luka i Grga uskočiše u čamac. Vješto su se provlačili između santi. Izbjegavali su opasne sudare. A Sava ih je neosjetno ali opasno udaljavala od sela. Ljudi su ih pratili nasipom. Na santi ispred njih srne su se umirile. Tiho su dahtale i drhtale.

Plavio se strah skupljen u njihovim krupnim, plahim očima. U ušima im je odjekivalo zavijanje vukova, šum njihovog bijega, nagli skok na led, pucanje i odvajanje sante. Šćućurile su se, kao da iznad njih negdje u zraku vreba vučja šapa.

Kako prebaciti srnu u čamac? Grga je shvatio da je otac težak i ne smije na santu.

– Ja ću, ja sam lakši – rekao je.

Vodeničar se trgnuo i uhvatio dječaka za ramena.

Kada je Grga bio spreman, otac ga je dugim konopcem vezao oko pojasa i pažljivo spustio na santu. Ljudi na nasipu su zanijemili. Strah im je zavezao jezik.

Jakov Jurišić

GRGINO DVORIŠTE

SRNE NA SANTI LEDA

Te godine, početkom marta, Sava se odledila. Led je krenuo. Sante se sudaraju, slažu jedna na drugu, lome se, praskaju, razbijaju i ponovo sleđene ruše sve pred sobom.

Najprije je prošla santa prekrivena divljim patkama. Za njom je rijeka nosila ledom okovanu vodenicu. Iza njih, sredinom Save, plovila je santa sa srnama.

– Tata, tata! – zavikao je Grga. – Tata, tata, srne! Srne na santi!

Požuri... Moramo ih spasiti. Vodeničar Luka istrča na nasip.

– Srne, tamo su srne, tata – govorio je Grga, držeći u rukama dva vesla.

– Idi po konopac i sjekiru – kazao je otac, iskusni vodeničar.

I staro i mlado istrčalo je na nasip. Luka i Grga uskočiše u čamac.

Vješto su se provlačili između santi. Izbjegavali su opasne sudare. A Sava ih je neosjetno ali opasno udaljavala od sela. Ljudi su ih pratili nasipom. Na santi ispred njih srne su se umirile. Tiho su dahtale i drhtale.

Plavio se strah skupljen u njihovim krupnim, plahim očima. U ušima im je odjekivalo zavijanje vukova, šum njihovog bijega, nagli skok na led, pucanje i odvajanje sante. Šćućurile su se, kao da iznad njih negdje u zraku vreba vučja šapa.

Kako prebaciti srnu u čamac? Grga je shvatio da je otac težak i ne smije na santu.

– Ja ću, ja sam lakši – rekao je.

Vodeničar se trgnuo i uhvatio dječaka za ramena.

Kada je Grga bio spreman, otac ga je dugim konopcem vezao oko pojasa i pažljivo spustio na santu. Ljudi na nasipu su zanijemili. Strah im je zavezao jezik.

Grga je bojažljivo koračao po modroklizavom ledu. S ispruženim dlanom pažljivo je prilazio srnama. Na njegovom dlanu zlatilo se zrnevlje kukuruza. Dvije srne krenuše za njim u čamac, dok je treća i dalje nepomično ležala. Kad vidješe da ih ova ne slijedi, njih dvije su tvrdoglavo pokušavale da joj se vrate. Započela je nesvakidašnja borba. Luka je sjekirom razbijao i sjekao led. Sporo ali sigurno približavao se srni. Kad se sasvim približi, izvi se i s obje ruke dohvati njeno premrzlo tijelo. Čamac se snažno zanjiha. Svi

popadaše. Ljudi zavrištaše na nasipu. Ali to ne potraja dugo. Čamac se umiri. Grga i Luka složno zaveslaše. Oprezno su se približavali obali.

Odjednom se čuo strašan tresak. Ljudi se slediše. Iznenañeni, ugledaše kako srne popadaše jedna na drugu. Istog trena čamac se nagnu, poskoči i prevrnu. Eto tu, na domak obale, nadohvat ruku.

Te noći Grgu je tresla groznica. Tresla se i postelja pod njim. U plavičastom praskozorju ugledao je na proplanku razigrano krdo srna.

Bešumno su izvodile visoke pa duge skokove.

Nepримjetno se od njih odvoji najljepša. Bojažljivo priñe dječaku, taknu mu vlažnom njuškicom ruku i u galopu nesta u izmaglici snova.

Grga se trže. Brzo se pridiže i još brže razbudi. Zagleda se u svoje ruke.

I zamalo se ne sudari sa srnama. A one su ga, nadnijete nad postelju, nekako brižno gledale. Tu ste – viknuo je radosno Grga. – Tu ste, tu ste... – On snažno zagrlj najbližu srnu, spusti se u postelju i utonu u san.

Vani su pucale grane od studeni.

JELENKI I DOMAĆA ZADAĆA

Proljeće je. Ispod hrastove krošnje Grga piše domaću zadaću.

Nedaleko od njega su pas Tref, ovan Tras i nekoliko crnošarih krava. Tref i Tras igraju se oko jablana. Krave ih samo pogledaju, obore glavu i mahnu repom. Njihova igra ih ne zanima. Neozbiljna je. Ljepše je sladiti se pirikom.

Grga se dugo mučio sa zadaćom. Učiteljica je zadala pismeni sastav na slobodnu temu. Što god napiše – liči na pjesmu. Pravu pjesmu. Piše, a ispod pera nekako rastu, šume stihovi. Otkud to? Kako će doći u školu i umjesto domaće zadaće, sastava, pokazati pjesmu? Niko od njegovih drugova ne sastavlja stihove. I zašto bi učiteljica povjerovala da je baš on napisao pjesmu?

Trčao je za kravama. Vraćao ih. Ljutio se na njih i na sebe. Igrao se sa Trefom i Trasom, ali je i dalje mislio na pjesmu. Otkinuo je grančicu lijeske i kidajući listove ponavljao tiho: hoću – neću pokazati. Svaka grančica je svojim posljednjim listom govorila

„Pokaži pjesmu, Grga!" Listovi su mu zatrpali stopala. Opustošio je cijeli grm lijeske.

Sa Save dopire zvuk brodske trube. Grga stavi teku na torbu i spretno, kao vjeverica, popne se na vrh jablana. Držeći se za granu, pomisli: „Evo me, gusar na osmatračnici." Ovo je sigurno truba s broda „Učka"! I, bio je u pravu. Zna se, nije mogao pogriješiti. Po zvuku sirene mogao je usred noći, u snu, pogoditi koji brod plovi Savom i u kojem pravcu ide: uzvodno ili nizvodno, da li vuče prazne ili pune šlepove? Grga mahnu mornarima.

S broda mu dvije djevojčice uzvratije pozdrav. Da ga je neko tog trenutka upitao šta bi želio biti, odgovorio bi kao iz topa: kapetan na „Učki".

A „Učka" je bila najljepši i najbrži brod na Savi.

Brod je zamakao za savsku okuku. Grga se spuštao sa jablana. Prije nego što dotače zemlju, primijeti kako se Tref okomio na kravu Jelenku. Iz njenih proždrljivih usta virile su skvašene plave korice njegove teke.

– Pojela mi je domaću zadaću, pojela mi je pjesmu! – zaplakao je Grga.

Tref je i dalje lajao. Tras blejao. Jelenka se branila šiljatim rogovima. O

njenom oštrom i vitkom rogu visila je Grgina torba. Tek u štali plašljivo je ispružila vrat, okrenula se ljutitom dječaku i pokajnički ga pogledala.

LIJEČNIK GRGA

Već petnaest dana Grgin djed ne ustaje iz kreveta. „Opasno je bolestan", šaputali su njegovi vršnjaci. Djed je star. Pamti i Prvi svjetski rat.

Polica u njegovoj sobi puna je ordenja, trofejnog oružja i knjiga.

Grga nekoliko puta dnevno zaviruje u djedovu sobu kroz odškrinuta vrata. Proviri, i šta vidi? Djed leži i samo mu se lijevi brk trza. U kući su svi žalosni. Eto, djed legao da umre. Baka se vraćala iz njegove sobe blijeda i žalosna. Teret tuge pritisnuo je njena staračka ramena i ona se još više povila.

– Trese ga neka groznica; usne su mu ispucale. Ode moj stari – govorila je sebi u njedra plašeći se vlastitih riječi.

To jutro došao je liječnik. Pipnuo je puls, izmjerio pritisak. Pipkao, kuckao i dirkao djeda. Mrštio se. Nešto mirisao. Nadnosio je nos iznad djedova usta i značajno pogledavao oca.

– Danas ćemo poslati „hitnu“ po djeda! Smjestit ćemo ga u bolnicu!
– Vikao je kao da plaši djeda, kao da ga opominje i budi. Trepavice su neprimjetno zatrepnule na djedovim očima.

– Pije li još djed? – pitao je liječnik.

– Ne pije – branila ga baka. – Ne pije, nikad nije ni pio. Legao je prije petnaest dana. Ni kapi nije popio, jadnik.

Liječnik je otišao u posjetu drugom bolesniku. Ukućani su se ushodali.

Sve što su radili bilo je loše ili naopako urađeno. Grga se tajno uvukao u djedovu sobu.

Prinio stolicu uz djedovo uzglavlje. Polako se popeo. Savio se uz djedov vrat i tiho mu na uho šapnuo: – Ne dam ja tebe u bolnicu.

Stolica se izmakla i Grga je nespretno tresnuo na pod. U padu se otkotrljao pod visoki gvozdeni krevet. Pod rukom osjeti nešto klisko i sklupčano. „Da nije zmija?“ – problijedi i brzo se izvuče. Kada je skupio hrabrost, vrati se ponovo do kreveta i proviri: bilo je to crveno crijevo.

„To je taj gmaz koji me uplaši“, pomisli Grga i izvuče još vlažno rakijsko crijevo. Smota crijevo i sakri pod kaputić. Da se u tom trenutku okrenuo, mogao je vidjeti kako se djedu na miris rakije šire nozdrve. Zureći da što prije izađe iz sobe, na vratima se sudari sa ocem. Tog trenutka mu se raskopča kaput. Dugme se otkotrlja na sredinu sobe, crijevo se kao ogromni gmaz ispruži pred njihovim nogama.

– To li je to? – reče otac. – To li je djedova bolest!

Otac kleknu i zaviri pod krevet. Zavuče se i izbaci nekoliko kartonskih kutija i papirnih vreća, hrpu novina i na kraju rakijsko bure od četrdeset litara.

– Prazno je – rekoše uglas, pogledaše se i prasnuše u smijeh.

Ukućani su i dalje tužno hodali po kući. Samo otac i Grga nisu pokazivali nikakvu zabrinutost. Pjevušili su. Baka se čudila, opominjala ih i glasno se ljutila.

U samu zoru, iz male dvorišne zgrade čuo se djedov glas: – Stara, donesi kavu, oko ti ljubim!

– Djed je živ, djed je oživio! – povikali su ukućani i radosno potrčali u njegovu sobu.

VESELI PIJETAO

Dvorištem je trčala i roktala krmača Gara. Na njenim leñima je stajao i kukurikao crveni pijetao. Gara je skičala, valjala se po pijesku, ali se crvenog pijetla, vještog jahača, nikako nije mogla otarasiti.

Stanovnici dvorišta su se začudili, pa onda uplašili. Tras je podigao glavu i natraške se povlačio u tamni dio dvorišta. Tref je zinuo, isplazio jezik i na trenutak ostao tako zbunjen. Kokoši su se uznemirile. Uz nesnošljivo kokodakanje pobjegle su na dud. Krmača je odjednom jurnula pod hrpu drva. Pijetao je udario raširenih krila u složene grane i pao na leña. Vrtio se u pijesku, mlatarao nogama. Skakao uvis. Gara je preplašeno virila ispod drva.

Njeno uplašeno roktanje uznemirilo je i druge svinje.

One su jurnule na pijetla. Pijetao se pridigao, ispružio vrat, podigao krila, zategao krijestu i kratko, ali prodorno kukuriknuo. Svinje su stale.

Zbile se. Meñusobno su nešto roktale. Pijetao je odjednom zamahnuo krilima i kao orao spustio se na najveću svinju. Ona je skiknula i pojurila ka izlaznim vratima. Na leñima joj se kao kaskader držao kandžama naš pijetao i veselo kukurikao. Pijetao se zabavljao. Od kapije svinja je sunula prema kukuruzištu. Okliznula se i pala. Pijetao je odletio i zabio se u plast slame. Iz žutog plasta virile su samo njegove crvene noge.

Za to vrijeme Grga je jecajući tražio bocu rakije, koju je nesmotreno ostavio na kućnim stepenicama. Kada ju je htio podići, opazi razbijeno staklo. Uz staklo i lokvu rakije. Oko lokve šarenili su se otisci pijetlovih kandži. Eto, s tog mjesta su počele cirkuske majstorije veselog pijetla.

Kosci su tog dana ostali bez rakije. I ručak im je kasnio. Gledali su put sela, odakle je Grga, pokunjen, nosio ručak.

Kad im je Grga ispričao šta se desilo s rakijom, kosci su ga stali zadirivati.

- Kolika li će glava sutra biti u tvog pijetla? – šalio se najstariji.
- Ne bih mu bio u koži, valja to odbolovati – rekao je drugi.
- Kako pijetlovi liječe mamurluk i kakva je supa od pijanog pijetla? – pitao je treći.

Plašeći se za svog pijetla, Grga je požurio kući.

Dvorištem se vukao, nekako jadno i tužno, njegov veseljak. Padao je čas na jednu čas na drugu stranu. Zanosio se i ševrdao. Kljun, obješen i mlitav, vukao je po pijesku. Tražio je vodu, lijek za svoj mamurluk. Za njim su polako išle koke i čudno kokodakale.

GRGIN NOVI ZADATAK

Tačno u podne Grgin otac je doveo lijepog pjegastog konja.

Iz najbližih kuća istrčala su djeca i posjedala na drvenu ogradu. Nisu skidala oči sa grivastog ljepotana.

Lipicaner je prednjim nogama kopao, okretao glavu, promatrao oko sebe i rzao. Ljepšeg konja Grgini drugari još nisu vidjeli. Konj je odjednom podigao glavu i zagledao se u djecu. Svi su zanijemili. Niko nije ni pomislio da mu priđe.

Ali Grga je skočio sa ograde. Otrčao do bunara. Zahvatio pola kante vode. Konju su se širile nozdrve. Pod strehom, u sjeni, stajao je otac, pritajen, i u sebi mislio: „Od koga li je to naučio?“ Začuđeno je gledao kako Grga polako prilazi konju sprijeda, a onda ga miluje po vratu i glasno govori: „Na, na, no!“ Konj je zavukao glavu u kantu i srkao hladnu bunarsku vodu. Grga je radosno mahnuo dječacima.

– Kako ćemo ga zvati? – pitao ih je. I prije nego što su oni uspjeli da mu odgovore, javi se otac.

– Već si mu dao ime! – viknu on, ne mičući se s kućnog praga.

Grga se zamisli: kad mu je dao ime, koje ime? Videći ga u nedoumici, otac objasni:

– Kad si ga nudio vodom, rekao si: Na, na, noo! Pa nek se zove Nano.

A konj, kao da se odaziva na to ime, okrenu glavu prema ocu i zarza.

Grgin zadatak nije više bio čuvanje krava. Napredovao je. Sada je čuvao konje – Nanu i Sultana. Redovno ih je vodio na ispašu. Ubrzo je Nano navikao da sam dolazi do kućnog praga. Tu bi stao. Tako bi zaustavio i Sultana, i Grga bi sa stolice, koju bi stavio na kućni prag, zajašio svog ljubimca.

Ali uz zadovoljstvo idu i nevolje. Tako se desilo i Grgi. Konji su sa livade znali odjednom, bez vidljivog razloga, jurnuti kući. Grga nije znao zašto. Trčao je za njima. Dozivao ih. Ljutio se. Ništa nije pomagalo. Nalazio ih je u štali za jaslama. Eto, danas su ga posebno naljutili. Tri puta su bježali nazad. Tri puta su kraj njih prolazili svatovi. I kad su četvrti put podigli glave, Grga je glasno zaplakao. Konji su stali kao ukopani. Pogledali su se i lagano zaigrali. Propeli

su se i jedan drugog gricnuli za vrat. Došli su u blizinu Grga i mirno nastavili da pasu sitnu djetelinu.

"Šta je sad ovo?", pitao se Grga.

Razmišljao je a onda zvonko zapjevao. Konji su smjesta potrčali kući.

Onda je Grga glasno zaplakao i konji su stali.

Od tog dana konji nisu više prije vremena bježali kući. Trebalo je samo da dječak tobože zajeca i oni ga ne bi napuštali.

GRANE JORGOVANA

U Grginom dvorištu okupili su se znatiželjni susjedi. Tesari su uz velike napore na rastavljena kola natovarili ogromno mlinsko vreteno.

Susjedi su nagañali: konji neće moći izvući dugo vreteno, neće ga ni pomjeriti s mjesta.

Bili su sigurni da je to neizvodljivo. U pjeskovitom tlu kola su pod teretom propala do glavčina.

Pun strijepnje, Grgin otac je izveo iz štale Nanu i Sultana. Konji se uplašiše kad ugledaše mnogo ljudi. Nano je zaigrao i propeo se. Sultan osjeti opasnost, pokuša se oteti i pobjeći.

Ljudi se uznemiriše. Čulo se samo frktanje konja.

Pred velikim teretom konji se umiriše. Strah im zaustavi dah. Otac ih je pažljivo uprezao. Tapšao ih je po sapima. Tepao im. On bi sve dao, samo da konji sada, pred susjedima, složno povuku i izvuku vreteno. U dvorište su pridolazili seljani. Skupilo se pola sela. Ljudi su se bojažljivo odmicali od konja. Otac je opipao lance, provjerio ormu, popustio uzde i viknuo: – Otvaraj kapiju!

Nano je samo zaigrao. Sultan se naglo trznuo. Lanac je pukao. Kola se nisu ni pomakla.

Konji su nemirno poigrali. Pjena im je pala po sapima. Otac priveza novi lanac. Konji su se okretali, bojažljivo pogledavali u ljude i u vreteno, frktali, mahali glavama. Oči su im uplašeno igrale. I na najmanji zvuk uši su im se širile i skupljale. Odjednom se ču pucanj biča iznad njihovih glava.

Nano se prope. Sultan naglo, bijesno tržnu i izleti iz orme. Ham je pukao popola. Točkovi kola su se tek malo pomjerali.

– Upropastiće konje, pokidaće ormu – negodovali su susjedi, mašući rukama.

Otac donese ham od svatovske orme. Ljutit, sjede pod dud. Zapali cigaretu; sada je i sam počeo vjerovati u uzaludnost novog pokušaja. Susjedi se okupiše oko njega dijeleći savjete.

Uz zvon svatovske orme konji se smiriše. Tada im Grga priñe. Milovao im vrat. Tapšao po grudima. Češkao po leñima. Zagledao u oči. Dodirivao nozdrve i nešto tiho šaputao. Potom je otrčao u baštu.

Iz nje se još brže vratio s dvije grane jorgovana... Konji veselo zarzaše. Grga ih zakiti.

Svakom je za oglavinu, i to navrh glave, stavio granu bijelog jorgovana.

Okićeni jorgovanom i u svatovskoj ormi, konji su zaboravili na ogromno vreteno. Samo su im se uši ćulile. Ušne školjke požudno su brzim pokretima dozivale glasove svatovske pjesme.

Pogledali su jedan drugog i složno se napregli. Prednjim su se nogama ukopali i nagnuli se svom težinom naprijed. Svi nožni, vratni i leđni mišići mogli su im se prebrojati.

Grga tiho reče:

– Nano, Sultane, idemooo!

Orma je zapucketala, zazvonila, točkovi zaškripali. Čuo se samo strahovit tutanj. Ljude je zapljusnuo oblak podignutog pijeska. Konji su u jednom dahu izvukli vreteno na nasip i stali.

Ljudi nisu ni trepnuli. Trljali su oči. Prilazili mjestu gdje su konji stajali. Nijemo su se gledali i slijekali ramenima. Kao ošamućeni okretali su se u mjestu. Otac je skočio. Skočio i ostao raširenih ruku.

Konji su na nasipu frktali, dodirujući glavama prsa radosnog Grge.

HRABRI MAČAK ŠTEF

Ljeti je Grga zamjenjivao oca u vodenici. Tada je Sava plica i sporija, pa je dječak posao vodeničara lako obavljao. Do vodenice bi ga pratili pas Tref, mačak Štef i ovan Tras. Svako jutro, kao po dogovoru, sastali bi se ispod Grginog prozora. Tref je tiho lajao, Štef šapicom lupao u prozorsko stako, a Tras je tresao glavom i klepkom. A kad se Grga, nasmijan, pojavi na prozoru, svi se brzo postroje pred kućom. Prvo Tref, do njega Tras, a iza njih Štef. Grga bi uzeo usnu harmoniku, zasvirao, i svi bi, igrajući se, odlazili do rijeke. U čamcu su bili mirni. Nakon pristajanja, Tras bi lizao prosuto brašno a Tref lijegao u najhladniji dio vodenice.

Danas se to nije ponovilo. Štef je skakao po gredama. Trčao je po vodenici. Igrajući se skočio je s grede na Trasa, pa kad se ovan trznuo, skočio je na Trefa veselo mjaućući. Onda je dotrčao do Grge. Umiljavao se.

Grebao ga šapicama. Prebacivao se preko glave kao akrobata. Zatim se umirio. Vrebao. I – ulovio miša. Preplašenog miša puštao je, pa hvatao, puštao, hvatao i – pustio. Tref i Tras su ga začuđeno promatrali. Njihov je prijatelj bio zaista neobično veseo.

Vrativši se iz vodenice, Tref je ostao pred dvorišnim vratima. Tras se zavukao u štalu, a Grga je poslije ručka sa Štefom legao na nisku i široku klupu pod dudom. Bio je umoran. Ruke su ga boljele od veslanja. Brzo je utonuo u dubok san. Do ušiju mu je dopirao samo zvuk Štefovog predenja.

Ukućani su se odmarali. Tišina preplavila dvorište. Ni list se nije micao. Kao da je sve stalo. Tišina od koje uši bole.

Odjednom se Grga prenuo. Iz dubokog sna probudilo ga je strašno Trefovo režanje i Trasovo čudno tapkanje. Nije znao šta se događa – Tref je ljutito režao i obilazio oko klupe. Vidjeli su se njegovi sjajnobijeli zubi. Grga se polako pridiže, pa naglo skoči.

– Mama, mamaaaa! – vrisnuo je preplašeno.

U blizini njegova vrata, na klupi, ležala je prepolovljena zmija.

Otrovnica. Nedaleko od nje ležao je skrupčan i nepomičan mačak Tref.

Dotrčali su roditelji. Majka je grlila i milovala svoga dječaka. Nije ga puštala iz zagrljaja.

– Tvoj Štef je junak! Spasio ti je život. Ali, jadan, i on je stradao – rekao je tiho Grgin otac.

Tužna povorka vraćala se iz voćnjaka. Tamo su ispod najstarije jabuke sahranili Štefa. Na širokoj dasci još i danas stoji urezan natpis:

Ovdje je sahranjen ma~ak [tef.

Nije to obi~an ma~ak, junak je to.

On spasi život meni, Grgi.

GRGA KASKADER

U samo predvečerje Nano je zarzao pred vratima ljetnje kuhinje.

Kopao je prednjim nogama. Grgin otac se začudio njegovom dolasku i nemiru. Znao je za veliko prijateljstvo dječaka i konja. Odmah je pogodio da se nešto dogodilo. Šta? S praga se bacio konju na leña. Nano je sam birao kratice i puteljke.

Brzo su stigli na velike pašnjake. Nano je, s jahačem na sebi, kao od šale preskakao ograde od bodljikave žice. Onda je stao. Pred njim je ležao Grga. Bio je teško povrijeđen.

– Te njegove vratolomije – promrsio je otac. – Pa zar je morao da preskače baš najvišu prečku?

Kraj dječaka cvilio je Tref, a Tras se čudio i neobično brzo dahtao.

Tek drugi dan Grga se osvijestio u bolnici. U početku nije znao kako je tamo dospio ni šta mu se dogodilo.

Prozor njegove sobe gledao je na ulicu. Soba je bila u prizemlju, zaštićena hladom stare lipe. Jednog jutra, tek što se probudio, ugleda velikog vučjaka kako uskače kroz prozor. Bolesnici se uplašiše. Pas priđe dječaku.

Liznu mu ruku.

– Tref! – viknu iznenađeni Grga. – Tref, otkud ti ovdje?

Pas rastavi zube i na Grgina prsa pade papirić. On ga pročita i nasmija se. Na papiriću je pisalo: „Pogledaj kroz prozor.”

Grga se s mukom pridigao. Uz Trefovu pomoć prišao je prozoru.

Grgina sestra Ruža veselo mu je mahnula. Kada je progovorio, Nano je zarzao, Tras zablejao a Tref zalajao.

Sestra je prišla prozoru.

– Šta je, kaskader je povrijeđen? – zadirivala ga je. – Drugovi te pozdravljaju. Glavu gore! Brzo ćeš izaći iz bolnice. Pozdravlja te Aida. Evo kolača za hrabrog jahača – smisli ovaj stih nabrzinu i oboje se uglas nasmijaše.

Tref nikako nije htio da izañe iz sobe. Nije skidao pogled s Grge. Oni su se tajnim znakovima nešto dogovorili. To niko nije primijetio.

Dolazili su liječnici, medicinske sestre, portiri. Došao je i Grgin otac.

Ali pas je samo režao i bio spreman da skoči za vrat svakome ko se približi Grgi. U bolnici nastade zbrka. Tek kada je Grga mahnuo rukom, Tref pokunjeno iskoči kroz prozor.

Bolesnici su zavoljeli Grgu. Zvali su ga Kaskader. Nije se ljutio. Godio mu je taj nadimak.

SIMPATIJA

Kad god je prolazio pored Aidine kuće, Grga se osjećao nekako čudno. Ubrzao bi korak, pognuo glavu i prosto protrčao. Sledio bi se kada bi ugledao veselu djevojčicu naslonjenu na prozor. Najradije bi se vratio.

Ali kako? Aida bi ga ugledala i glasno viknula: – Tata, eno Grga!

Njega bi oblilo rumenilo. Činilo mu se da je pao u koprive, da je kriv a da ni sam nije znao zašto. On toj maloj vragolanki ništa nažao nije učinio, a ipak se pred njenom kućom osjećao kao lopov.

Nekoliko dana Aida nije bila na prozoru. Grga se zabrinuo. Onda se dosjetio i otišao na posudi čekić od Aidinog oca.

Alija se zagledao u dječaka. Nije mogao da vjeruje svojim ušima.

Pa Grgin otac bar ima toliko čekića da bi mogao odmah kovačnicu otvoriti! Dječak se spetljao.

– Zabunio sam se – promuca. – Otac bi da mu posudite brusilicu za noževe.

– Brusilicu! – opet se začudi Alija. – Pa tvoj tata ima mnogo brusilica, od njega svi u selu posuñuju.

Grga je nemirnim pogledom tražio po dvorištu Aidu.

– A da nam posudite Aidu? – izleti Grgi a da i sam nije znao kako.

– Šta? – nasmija se Alija. – Tu smo, dakle – reče i pomilova dječaka.

Grgu ozari radost: porastao je. Za trenutak je bio najveći i najjači u selu.

Sada bi jednom rukom mogao da iščupa stoljetni hrast! Šta Sava? Uzastopno bi je preplivao pet puta! Sava je njemu do koljena.

Prošao je školski raspust. Aida se vratila iz Sarajeva. Tog dana, Grga je samo mislio kako da je iznenadi, kako da je obraduje. Nije bio plašljiv, ali mrak baš nije volio. A za njegov poduhvat, barem se njemu činilo, odgovarao je mrkli, najmrkliji mrak.

Kada se Aida ujutro probudila, odmah se nalaktila na prozor. I, gle čuda! Na prozorskom okviru ugledala je veliku lijepu krušku.

E, tog jutra se istinski uplašio hrabri dječak Grga. Nije smio da proñe pored Aidine kuće. Mislio je da je Aida pokazala krušku mami, mama tati, tata djedu, i da sad već cijelo selo priča o njima i o krušci.

Ipak, nije bilo tako. Aida je krušku sakrila pod jastuk i dugo čekala Grgu, naslonjena na prozorsku dasku.

GRGINE PUSTOLOVINE

PUT NA MORE

Nesnosna vrućina. Sava je puna kupača. Znoje se i krovovi posavskih kuća. U hladu krošnjatog oraha Grga razgovara sa svojim ljubimcima.

Odjednom se pas Tref naljuti pa zareža, ovan Tras prkosno namjesti glavu za borbu, a mačak Štef* se nakostriješi. Šta li im je to rekao, i na kojem jeziku?

– Gledajte – vikao je i vukao prstić preko atlasa, preko brda i dolina.
– Gledajte, što ste se začudili, ovo je najkraći put do mora! – Oni se samo zглеdaše. – Dobro, shvatit ćete me sutra, i to otprve.

Prije zore, tiho poput dima, Grga se iskrao iz kuće. Nije se ni okrenuo.

Žurio je jer je sračunao da do mora ima tačno 650 kilometara, 800 metara i 3

centimetra. Šta je to za njega, ako malo brže korača! Žurio je jer on tamo mora stići do podne. Ništa zato. On će popriječiti, skratiti put. Okupat će se u moru, kupati i poslati razglednicu roditeljima i Aidi, i do zalaska sunca, odmah poslije poštaru, stići će kući.

– Ja idem na more – razmišljao je žurno koračajući. – Ja ću prvi od svih iz sela da vidim more.

Strah da ga ne bi slučajno stigli i vratili natjera mališu da požuri. Ali, kad god se okrene, izgleda mu kao da stoji na jednom te istom mjestu. On zna da je more tu, iza brda. Na izlazu iz sela ugleda svjetla. Svijeće su dogorijevale na grobovima. Obuze ga strah. Prikupi svu hrabrost, zadrhta, zažmiri i potrča. Žmiri i trči. Osjeća da groblje trči za njim.

U tim trenucima bio je rekorder u trčanju na 200 metara. U trku se zanjiha, pade i opruži se po debeloj prašini. Bojažljivo se okrenu i primijeti da je daleko od groblja.

– Prljav sam kao prase – zajeca. – Kako ću ovakav na more? Niz koljeno je tekla krv. Dobro, krv, to za njega nije ništa. Koža će zarasti, a hoće li hlače?

Postiženo sjede na nasip, zagleda se u Savu kao da pita rijeku da li da plače ili da se smije.

Na udaljenosti od samo jednog kilometra Grgin otac Luka hodao je po dvorištu. Nije mu bilo jasno zašto su se sinovljevi ljubimci skupili pred dvorišnim vratima. Pokušavali su ih otvoriti na svoj način. Najprije je na bravu skakao mačak Štef. Onda je Tref pokušavao šapom dohvatiti bravu, ali nije pomoglo.

Tras se ljutito zaletio da razvali ta tvrdoglava vrata. Poslije snažnog treska sjeo je na zemlju.

– Grga! – povika otac.

Dječak se nije javljao. Na vratima njegove sobe pronađe papirić i glasno pročita: "Otišao sam na more. Brzo se vraćam."

I gle, iza prve okuke Grga se oborene glave vraća kući. U susret mu trče Tref, Štef i Tras.

– Šta da mu kažem – promrmlja otac i glasno se nasmija.

*Kod Aidinog tate u sjeniku okotila se mačka. Aida je rekla da ima jedno mače isto kao Grgin pokojni mačak. Grga je svakod dana navraćao i gledao kako mače raste; kad bude prestalo sisati donijeće ga k sebi.

– Kako ćeš ga zvati? – upita ga Aida.

– Štef.

– Baš Štef!?

– Mačak ne može imati drugo ime – reče odlučno Grga.

GRGINA KASA

I Grga je kao i sva djeca dobijao novac od roditelja, tetaka, stričeva, ujaka, djedova i baka.

Povremeno bi primijetio kako iz njegove kase nestaje novac. Brat i sestra su mu najozbiljnije objasnili da to sigurno miševi kraduckaju pare pa za njih kupuju sir.

– Dobro – reče – sredit ćemo to.

Odmah odsiječe komad sira i stavi kraj kase. Međutim, prođe nekoliko dana i nesta sav novac, a miš nije ni dirnuo sir.

– Kako sad pa to? – zapita se.

Onda se sjeti da je prolazio sladoledar. I on, i brat, i sestra prejeli su se sladoleda.

Sutradan je dočekao sladoledara.

– Ti si uzeo moje pare – povika.

Čovjek ga pogleda pa se nasmija.

– Nemaš para za sladoled?

– I da imam, ne bih kupio sladoled!

– A šta bi kupio? – upita ga.

– Autobusku kartu do mora – bubnu kao iz topa.

– Čekaj, čekaj, ti si onaj mali što je bez novca i pješke pošao na more.

– Jesam, pa šta?

– Ništa, ništa – branio se sladoledar. – A šta misliš da ti ja dam za kartu do prve stanice – reče brkati sladoledar i gurnu mu u džep nekoliko nov-

čanica.

– Dao si, ne traži. I zapamti, ne jedem sladoled zato što moram da vidim more.

– Evo ti jedan besplatan – nasmija se sladoledar, zavrnu brk i ode.

Naivku ništa nije bilo jasno. Eto, dobio je pare, ali kako ih sačuvati?

Znao je ko su ti miševi što mu troše pare.

– Da ja njih sakrijem u jastuk? A ne. A da ih gurnem pod kamen? Ne valja. Da ih svežem ovnu u vunu, u klepku? Otpašće.

Trže ga svračiji glas. Podiže glavu i na dudu ugleda gnijezdo.

– Opaaaaaaaa, tu smo – reče radosno.

Bratu i sestri ponestalo je novca. Badava su ga tražili. Svog brata, onako malenog, često su viñali kako se penje na dud i zaviruje u gnijezdo.

Otac ga ništa nije pitao.

I eto, ljeto je na izmaku. Olujni oblaci nadnose se nad sela. Počele su priče o kišama.

– Okisnut će mi kasa – pomisli mali bankar.

I jednom, baš pred oluju, kad su lastavice šćućurene uplašeno pomaljale kljunove iz gnijezda, njegov otac donese i nasloni ljestve na zid. Dječak iznad ljestava, pod strehom, ugleda napušteno lastavičije gnijezdo.

Oluja je te noći odnijela nekoliko stajskih krovova, polomila nekoliko stabala. Još bunovan, mališan kroz prozor ugleda slomljenu dudovu granu.

Pretrnu a onda veselo poskoči.

Za vrijeme doručka Grga i otac su krišom gledali u staro napušteno lastavičije gnijezdo – Grginu kasu i pri tom se grohotom smijali. Brat i sestra nisu razumjeli taj smijeh.

PRVI DAN U ŠKOLI

Jesen je.

– Vratile su se učiteljice sa godišnjih odmora – reče djed i pomilova svog unuka. – Ostat ćemo nas dvojica kod kuće.

– Ostat ćeš ti sam – odvrati ljutito djedov miljenik. – I ja sam odrastao za školu. Pogledaj koliki sam!

– De, de, velik si, jak si, ali zar bi ti ostavio svog djeda?

– Dobro, malo te ostavim, samo do popodne.

– Ali neće te primiti u školu.

– Neće tebe, mene hoće. Vidjet ćeš da hoće. Ama, djede, što god ti meni govorio, ja hoću u školu.

– A ko će ti kupiti knjige? Imaš li para? – upita zagonetno djed.

– Slušaj – reče Grga – mogu da kupim knjige, i teke, i olovke, i torbu, i da otputujem u jednom pravcu do mora, i da tebi kupim lulu.

Pogleda u svoju kasu, u lastavičije gnijezdo.

– De, de, za lulu ti hvala, al' kako će bez tebe Tref, Tras i Štef?

– Pa, ti si moj djed, ti ih malo pripazi.

Roditelji ipak odlučiše da je rano da Grga poñe u školu. Još nema ni punih šest godina. A njemu je najteže bilo što su se brat i sestra pravili važni.

Dobili su novu odjeću, obuću, nove torbe za knjige. Pred polazak u školu osvanuli su podšišani, uredni, svečani, nekako ponosni.

Iako je skovao sjajan plan, Grga je bio tužan. U staru torbu je za svaki slučaj natrpao knjiga, teka, olovaka i jednu veliku brisaljku. Dan prije zamolio je djeda da mu podreže nokte i da ga podšiša.

U dvorište male seoske četverorazredne škole djeca su se razdragano igrala. Grga je skriven virio iza debele kruške. Oglasi se školsko zvono.

Učenici utrčaše veselo u razred. Dječak se trže. U leña ga gurnu ovan Tras.

Srce mu zalupa. Obli ga rumenilo. Iz njegovog plavog oka poteče ogromna suza i polako se skotrlja na sam vrh brade. Ovan ga gurnu u pravcu škole.

Uplašen zastade pred velikim i teškim školskim vratima. Nekoliko puta pokuša da dohvati ručicu brave. Hvatao je i puštao kvaku sve dok vrata ne zaškripaše pod pritiskom Trasove glave, Trefove šape i Štefovih leña. Vrata se otvoriše uz otegnutu škripu. I, gle, u okviru vrata stajao je zbunjeni ñak-prvak, s torbom punom knjiga. Učitelj ga opazi.

– Ulazi, mali! U trećoj klupi ima mjesta, i da mi više ne kasniš u školu.

Učitelj prozva sve učenike osim Grge.

– Mene niste prozvali – pobuni se Grga.

– A znaju li tvoji roditelji da si ti došao u školu – priupita ga blago učitelj.

– Zna samo moj djed, Tref, Tras i Štef – nastavi mucavo.

– Dobro, djeda ti znam, a ove druge ne poznajem.

– Sad ćete ih upoznati – reče Grga i trkom otvori vrata učionice. U razred oprezno uñoše pas Tref, ovan Tras i maćak Štef.

POLJUBAC ZVANI NAPAST

Grga se nije plašio škole. Nije bio tužibaba. Nije se tukao, nije djevojčice vukao za kosu, nije čak volio ni da se javlja kada učitelj postavi pitanje na koje jedino on zna odgovor. Ali, imao je i on svoju napast. Malen, plavokos, plavook, okruglog i rumenog lica poput jabuke dopadao se tek udatim ženama. One su ga voljele pomilovati, uštinuti, a on bi se osjećao neprijatno. Naježio bi se, mrštio i ko zna šta je sve u tim trenucima osjećao. I šta one imaju da ga miluju, baš njega, pored toliko seoske djece? I što se on više mrštio i ljutio žene su bile napasnije.

Najveća Grgina napast bila je teta-Jelena. Svaki put kad bi prolazio pored njene kuće jednostavno bi ga zgrabila i izljubila. On bi se otimao, mahao nogama i rukama, ali nije pomagalo. Žena bi ga glasno cmoknula u svaki obrašćić bar po jednom.

Kako da riješi taj ogromni problem? Nije to mala stvar izbjeći poljubac.

A još da drugari vide!? Smišljao je hiljadu i jednu priču, hiljadu i jedno lukavstvo, ali sve to propadne kad se pojavi teta-Jelena. Ona ga ščepa i cmokne.

– Djede, ti si mudar, punoljetan – reče jednog dana jako ozbiljan Grga – šta bi ti da te svakog dana cmače jedna žena?

Djed se iznenadi, popravi kapu, počeska bradu pa će tiho: – Šta reče!?

– Pitam te, šta bi ti uradio da te svakog dana ljubi jedna te ista žena?

– Šta bih – začudi se djed – dao bih joj penziju! Dobro, de, šta ima u tome loše?

– Ima, kako nema! Kad god idem u školu, zgrabi me teta-Jelena i dva puta me poljubi, razumiješ! Šta da radim? Da joj razbijem prozor.

– De, de – promrmlja djed – to se nikome ne radi, a kamoli onom ko te voli.

– Ma ne treba ona mene da voli. Ko sam ja njoj?

– Uh, što si mi ljut!?

– Nemoj ti meni da sam ljut, nego mi pomози, djed si mi.

– Bojim se da tu nema pomoći, snaži se sam.

– Sam?

– A šta bi ti uradio da te umjesto teta-Jelene poljubi Aida – lukavo će djed.

– Ama, djede...

– Ma u redu, šta bi, a, kaži!?

Mališan ne reče ništa, samo se na pomen Aidinog imena zarumeni i smiri.

U velikom krugu zaobilazio je Jeleninu kuću. Kad bi kasno pošao, brzo bi protrčao pognut, strugnuo bi. Šta poljubac, ni munja ga nije mogla stići. I ko zna dokle bi to potrajalo da ga iznenada, nasred ulice, nije presrela teta-Jelena. Iznenađen, uplašen viknu: – Nemoj da me ljubiš, ljubi mog djeda, on će ti dati penziju!

Jelena se začudi, blago nasmiješi, pomilova ga majčinskim pogledom i u sebi mu poželi mnogo ljubavi u životu.

Lagan kao perce, Grga utrča u dvorište i iz sveg glasa povika: – Djede, djede, ja sam se riješio, sad se ti pripazi!

GAKANJE

Grga je bezbroj puta u mislima putovao svojoj sestri. Nedostajala mu je. Roditelji su primijetili njegovu tugu i da bi ga utješili, obećaše mu da će za državni praznik posjetiti svoju sestru. Tvrdo su mu obećali. Dječak je živio s tim obećanjem.

Odmah se počeo pripremati za put. Pregledao je odjeću, cipele i torbu.

Spremio je i poklon za zeta i sestru. Dan pred polazak raspitivao se za raskršća. Jer, njemu ništa nije bilo gore od raskršća. Dođeš na raskršće i ne znaš na koju ćeš stranu. Nestrpljivo je čekao jutro. A ono nikako da svane. Rano je legao. I novac je uzeo iz tajne kase – lastavičijeg gnijezda.

Nije ni svanulo, a naš putnik se digao. Prišao je majčinom krevetu i tiho rekao:

– Ja idem.

Mati se pridigla, ljutito ga pogledala i rekla: – Ti nikuda ne ideš. Mi smo se šalili.

– Obećali ste mi!?

– Lijepo se ti raspredi, pa lezi – reče mu majka.

Ljutit, Grga istrča u dvorište.

Šta da radi? Uputi se prema dvorišnim vratima i ubrzanim korakom krenu ka rijeci. Trčao je prema Savi plačući i glasno jecajući.

Kod veza za čamac zastade. Bez kolebanja izvuče skriveno veslo, odveza čamac i brzo zavesla ka Slavoniji. Odjednom se uplaši. Magla je postajala sve gušća. Veslao je ukруг i rijeka ga je nosila. Stisnu zube i brže zavesla i zaplaka. U daljini je čuo guske. Njihovo oglašavanje čulo se nešto uzvodnije od njega. Plovio je u dobrom pravcu. I što se više primicao Slavoniji guske su ludo gakale. I sam je u tom strahu, ali i u sreći što je skoro pristao uz obalu, zagakao. Priveza čamac. Sakri veslo u grm, istrča na savski nasip. Glasno gačući zahvali se guskama.

– Ni guska nije glupa guska – zaključi. – Veći gusak seoskim putem nije prošao – reče za sebe.

Po slavonskim selima palile su se lampe. Ljudi su se budili i čudili neobičnom gakanju. Da bi brže išao, skinuo je cipele. Svezao ih je

jednu za drugu i stavio oko vrata. Nije se osvrtao. Grabio je brzim korakom.

Zastajkivao je samo na raskršćima da provjeri tačnost svojih skica i netačno ucrtanih putokaza. I što je više odmicao od kuće sve je više mislio o sestri.

Žureći nije ni čuo topot konjskih kopita. Pred njim, iznenada, kao avet, zarza konj Nano. Mali pješak se skameni. Zinu i zanijemi. Pobjedonosno, s konja, smijao se njegov stariji brat. I šta sad? Morao se vratiti. Obadvojica uzjahaše konja i krenuše prečicama kući. Brat se cerio, a on se snuždio. Na pola puta su ga pristigli i vratili.

– Gdje je pogriješio? – pitao se uporno.

Otac je pušio u kuhinji odbijajući duge dimove. Brat ga je zadirzivao.

– Nemoj se rugati – prekori ga otac tiho – ako nije ovaj put uspio, drugi put će sigurno.

Grga je odšutio.

SKELAR

Grga se nije predavao.

Široka i mutna Sava bila je najveća prepreka njegovu naumu.

Nije se plašio rijeke, ali sad bi je najradije premjestio iza brda, iza svog sela, pa kad on proñe, vratio bi je nazad u njeno korito i tako se zaštitio od brze i opasne potjere. Uložio je sve umijeće da potjera za njim nikako ne krene. Ta žestoka potjera bio je njegov stariji brat.

U suton je svratio kod skelara Jovana. Skelar ga preko lule, lijeno upita: – Šta je, opet oca treba rano prevesti?

– Treba. Ide sestri!

– Aha, treba, kažeš. Njemu se žuri. Sutra ne radim, dragi si moj. Tako sam se dogovorio sa rijekom.

– Važno je!

– Važno! A kaži to rijeci Savi, mojoj posestrimi, kaži.

– Otac vam...

– Pusti to? 'Ajd, kaži, dragi si moj, rijeci da je važno, pa ako riba iskoči, prevozim ga.

– Važno je, rijeko Savo, strašno je važno – nagovarao je Grga rijeku. – Važno je, oca mora čika-Jovan da preveze.

– A, vidiš! Neće, i da si mi zdrav... 'ajd.

Uto iz rijeke iskoči riba, pljesnu dva puta o površinu vode i zaroni.

Skelar poskoči.

– E, pa, dragi si moj, javi ocu da porani... – i skelar Jovan se ushoda po obali. Ovo mu se nikada nije dogodilo. Ima tu nešto. Da nije on možda neki mañioničar ili ima moć nad ribama?

– Kada da doñe? – priupita Grga.

– Ko? A, brate, kad vidi svjetlo na mom prozoru.

Tu noć Grga nije oka sklopio. Skakao je iz kreveta, prilazio prozoru, gledao u pravcu skele.

Pred zoru zatitra plamen svijeće u skelarovom oku. Poput vjetra Grga se izvuče iz kuće i tiho uñe u štalu. Tiho, kroz baštu, provede konja i doñe do skele.

– Gdje ti je otac? – zagleda se skelar u dječaka.

– Boli ga noga!

– Noga? Slušaj: mene bi, dragi si moj, rijeka davno pojela da ja ne pazim – reče skeledžija polupijano i samo što se ne strovali u njene

dubine.

– A je li ti štogod rekao kad si pošao?

Gledao je Grgu ispitivački, baš kao da odlučuje da li da ga preveze ili ne.

– Jest, rekao, jest.

– A šta, šta? – požurivao ga je skelar.

– Pozdravi babu Maru!

Skelar ispusti veslo od smijeha ponavljajući tu rečenicu sve glasnije i glasnije.

– Sve mi propade – pobježe naglas rečenica iz dječijih usta.

Poslije pristajanja uz slavonsku obalu skelar Jovan izvadi novac.

– Od tebe neću da naplatim. I nemoj da se nećkaš, dragi si moj! Uzmi pare nazad. I slušaj, zetu Mirku i ocu Juki ćeš reći da si me prevario.

Snažno udari konja po sapima. Nano brzo otkasa. Skelar odgurnu skelu od obale naglo zavesla i promrsi: – Zakasnit ću. Prebit će me vlastita baba.

SRETAN DOLAZAK

– Rže konj – reče začuñeno Grgina sestra Ruža. Pred kapijom Nano je ponosno podigao glavu, ukočio vrat kao da kaže: – Pogledajte koga sam vam donio!

A Grga je na njemu sjedio kao tek odlikovani konjanik. Tu je i Tref.

Zet Mirko polako prihvati uzde. Uvede konja u prostrano dvorište i pokuša da bjeguncu pomogne da sjaše. On se uzjoguni. Kad je mogao prejahati 14 kilometara, može valjda i sjahati. Nekako izvuče noge iz uzengija. Polako se spusti niz konjske sapi, pokleknu i strovali se na dvorišnu ledinu. Našeg junaka boljela su bedra, leña, kosa. Sve ga je boljelo.

Jahao je on i dosad u sedlu, ali nikada toliko kilometara.

– Kako to da su te pustili samog?

Pitanje ga strese. Nije znao šta da kaže. Zetu Mirku je bilo jasno da je pobjegao, ali se čudio kako je sam mogao tako teško sedlo podići na tako visokog konja. Osedlati nemirnog Nanu pravilno. I otkud njemu vojničko sedlo?

Uz pomoć sestre Grga se nekako pridiže. Išao je kao da ima malo burence među nogama, a noge kao da čupa iz gustog mulja.

– Pričaj nam – spopade ga sestra. – Što si se stisnuo?

– Ja sam pobjegao!

– S konjem si pobjegao? – začudi se ona.

– Došao bih ja još juče, ali me brat stigao i vratio kući.

– A ti se dosjetio, pa pobjegao na konju.

– Jesam. Dobro, zete, reci ti meni – oponašao je nevješto djeda – ima li se u ovoj kući šta popiti?

– Ima – skoči zet i donese rakiju i sok. – Sok za tebe, rakija za tvoju stražnjicu!

– Deder, ne zabušavaj, skidaj hlače – reče mu zet Mirko.

– Šta? – zapanji se Grga.

– Skidaj i hlače i gaće.

– Zašto?

– Da junaka namažem po sramnom mjestu.

Rakija je ugrizla Grgu. On se sav pretvorio u vrisak. Vrisak je probušio sobu, izletio kroz krov u dvorište i uznemirio pola sela.

– Brzo ćeš zaspati, konjaniče – šeretski se osmjehnu zet.

I dok je naš junak spavao, majka i brat su navaljivali na oca da se spremi i da ode po dječaka. Otac se smješкао.

Njihov glasni razgovor prekide dozivanje sa slavonske strane. Glas se razlijevaо preko rijeke noseći poruku da je Grga sretno stigao u posjetu sestri Ruži i zetu Mirku. Otac opali jedan metak iz pištolja i to bi znak da je poruka primljena.

A u dvorištu, crven od bijesa, skakao je Grgin stariji brat.

USPUTNI DOŽIVLJAJI

Jedino je miris kolača od oraha mogao da probudi Grgu. Lebdio je.

Dirkao mu nos, a on se branio od njega kao riba ulovljena na udicu. Pomicao je nosnice, mrštio se, mahao rukama, ali nije pomoglo. Miris kolača ga natjera da otvori jedno, pa drugo oko. Pomjeri se, ali odmah jauknu. Boljela su ga bedra. Još je to svježa uspomena od sedla. Stisnutih zuba i raširenih nogu slijedio je miris kolača. I što se više primicao kuhinji to je sve više zaboravljao na bol.

– Što me niste probudili? – ljutio se. – Koliko sam dana spavao? – upita.

– Vukli smo te i za uho i za nožni palac, golicali te po tabanima, kapali ti vodu za vrat, a ti spavaš li spavaš.

Buljio je u sestru. Da mu je to neko drugi govorio rekao bi mu odmah, još u pola rečenice, da laže. A ako to sestra Ruža kaže, onda mora da je bilo još gore.

Primijetivši njegovu zbunjenost sestra će: – 'Ajde, umij se, pa sjedi i pričaj nam kako si to izveo.

– Nema tu šta da se priča. Digao sam se rano. Na ljestve sam stavio sedlo. Priveo Nanu uz zid i iz nekoliko pokušaja nabacio mu sedlo na leña.

Jedino me namučio kolan. Taj kaiš sam jedva pritegao. Iz trećeg pokušaja sam ga zakačio.

– Sedlo je pravo vojničko, teško.

– Ja sam ga kupio. Svojim parama sam ga platio. Nisam znao da će me ovoliko našuljati.

– A kako si prešao preko auto-puta?

– Sjedio sam dva sata i brojao automobile. Nije mi jasno kuda toliko žure. Iz jednog je izašao vozač žut k'o suncokret, pa me nešto pitao,

slikao s konjem i produžio. On govori, govori, a ja ga ništa ne razumijem. Ja njemu govorim, govorim, on odmahnu rukama i ode. Kad se ti praviš lud, praviću se i ja. On ode – odem i ja. Nano se prope i tu zamalo ne padoh. Ugledao sam vlak. Samo što sam trepnuo, od njega ostade samo dim.

Usred priče u sobu banuše komšije. Gutajući kolače, Grga se okrenu sestri i opet jauknu, dižući se polako sa stolice.

– Ne bježi, nisi završio svoju priču – reče zet Mirko.

– Kako da završim kad me tvoje komšije prekidaju. Zaključaj kapiju!

NA PRUŽNOM PRELAZU

Sutradan, nastavio je Grga svoje pričanje.

– Zazvonilo je kao u školi i vlak je projurio. Onda naiđe neki sipljivi, spori vlak. Čiko sa crvenom kapom nije dao da proñem. Jedna njegova djevojčica isplazila mi je jezičinu. Iza rampe stajao je čovjek sa kozom, a do njega čiko na motoru. Nano se uznemirio zbog brujanja motora, približio se motociklisti i ujeo ga za rame. Motociklista se naljutio i motociklom počeo da udara u najbližeg konja. Riñan se uplašio i udario u fiću.

Ljudi su se sletjeli da vide šta se događa. Onaj radoznali čiko privezao je kozu za spuštenu rampu. Pjegava djevojčica još mi je plazila jezik, a vlak je polako krenuo. Svi su počeli da prelaze prugu. Ja sam tražio Trefa.

– Mali, jesi li vidio moju kozu? – upita me ciko. Ljudi su se okolo smijali i hvatali za trbuh. Djeca su se valjala po travi od smijeha. Na vrhu rampe, strašno visoko, koprcala se i meketala koza.

– Čiko, tvoja je koza postala 'tica – reče mu jedan mališan i pokaza na vrh rampe.

– Tica, baba ti je 'tica – reče čiko, uhvati se za glavu i poče moliti kozu da mu skoči u naručje. E, tad smo svi popadati od smijeha. Koza mu je isplazila jezik kao da se ruga.

Čiko sa crvenom kapom spustio je rampu i spasio nesretnu kozu.

Zet i sestra čudili su se neobičnoj priči. Ujutro za doručkom zet reče.

– Dobra je priča, skoro istinita, samo malo mi je onako... bi li ti znao reći na kojem je to pružnom prelazu nastala tvoja priča?

- Bih – viknu Grga, gurnu ruku u džep i izvuče komad novine.
- Što me tako gledate, pa ne moraju se sve priče meni dogoditi!?

POVRATAK KUĆI

Grga je u galopu napustio dvorište. U poluokretu, krajičkom oka, vidio je kako mu mašu. Vraćao se kući. A tamo, tamo su ga čekale, vjerovao je, debele batine. Ali to nije ništa prema onom što je on doživio. Nikom on to ne bi prodao. Imat će o čemu da priča Aidi.

Pomisao na kuću ipak ga uplaši. Spasio bi se kada bi otac sam bio kod kuće. On bi ga samo ćušnuo. Ako ga prva spazi majka, batine su neizbježne.

A najgore će proći ako ga brat prvi ugleda. Računao je: i kako god bilo, ne ginu mu batine.

Pogleda uz i niz auto-put, uz i niz željezničku prugu i natjera konja u galop. Savu je lako prešao, ali ostalo mu je ono najteže: vlastito dvorište.

Pred selom odluči da krišom kroz bašte uđe u dvorište. Sretali su ga seljani i zagonetno se smješkali. Znali su da je pobjegao. To ga još više uplaši.

Polako sjaha. Klišom se uvuče i njegov pas Tref. Grga proviri. U kuhinji je gorjelo svjetlo. U dvorištu opazi motocikl. Obradova se. Smijeh je dolazio iz sobe, a on se pred vratima smanjivao od straha. Ohrabren prisustvom strica i strine, pokuca i uđe. Nasta tajac. Kao da je neko nožem prerezao smijeh. Stoji. Ne zna kuda bi. Nazad ne može. Skamenio se.

– Pa dobro nam došao, putniče – našali se stric.

– U kuću se ne ulazi bez pozdrava. Kako je bilo? – upita namigujući ukućanima.

– Bilo je sjajno, samo imam jedno pitanje: zašto taj auto-put i tu prugu nisu izgradili kraj našeg sela?

– Nisi morao ići tako daleko po to pitanje. Stvarno ti na njega ne znam odgovoriti. Ali znam – šapnu mu stric na uho – zašto je danas tri puta dolazila Aida.

Grga se zacrvni. Bilo mu je drago, ali kako to i priznati.

Od svega najviše ga je ipak čudilo zašto ga otac ama baš ništa ne upita.

KAPETAN SLAVKO

Savom su plovili veliki brodovi. Šta bi sve Grga dao da plovi na njima makar i u jednom pravcu. Sve da i može otac ga ne bi pustio. Sve da mu i dopusti, razmišljao je, ne može na brod povesti Nanu, Trefa, Trasa i Štefa.

Mahanjem je pozdravljao putnike na brodovima. Brodari su na njega navikli kao na svjetionik. A on nije propuštao da svaki brod isprati pa kišilo, grmjelo ili sunce nesnosno pržilo. Čak i kad bi negdje otišao, vraćao se da ih pozdravi.

Jednog dana s broda "Učka" oglasio se megafon. Jasan glas zateče mališana na nasipu.

– Kako si, Grga? – pitao ga je glas iz megafona. On se nekoliko puta okrenuo oko sebe. Sam je. Znači, njemu se obraća.

– Kako si, Grga? – začu se opet, ali nježni glas djevojčice.

– Dobro sam – povika glasno. – Dobro.

Pojaha Nanu i uputi se nasipom, prateći brod.

– Pogledaj ko nas prati – reče kapetan svojoj kćerki, dodajući joj dvogled.

– Tata, pa on jaše konja – začuñeno će djevojčica.

– Jaše, jaše – doda kapetan. – Taj kauboj je sin mog ratnog druga.

– Pa on jaše stojeći – povika djevojčica. Grga je mahnuo još nekoliko puta, a onda naglo okrenu konja i odjaha kući.

Djevojčica je zašutjela. Zašutio je i kapetan, sjećajući se svog ratnog druga Luke. Čuo se samo brod. Motori kao da su mljeli prošlost, kao da su motali nit koja je vezivala njih dvojicu bivših ratnika.

– To treba ispraviti – reče glasno i sam se trže od svog glasa.

– Šta, tata? – upita njegova miljenica.

– Ništa, ništa.

Brod je plovio a djevojčica je i dalje mislila na malog vragolana. A on je već smišljao plan kako da se čamcem zakači za brod pa da plovi do, do...

dok se ne vrati.

Nekoliko dana potom, u isto vrijeme, vraćao se brod. Smjeli jahač je na nasipu. Maše rukama.

– Kako si, Grga? – opet čuje glas iz megafona. – Ako si dobro, mahni dva puta!

On brzo mahnu.

– U petak uveče ću usidriti brod pred vašom kućom. Ja sam Slavko – viknu kapetan.

Brod se udaljavao, a vragolan je rastao od saznanja da će zaviriti pod palubu broda, da će upoznati djevojčicu koja mu maše. A pod palubom, znao je on, tamo su motori, motori i motoriiiiii.

SUSRET STARIH DRUGOVA

U samo predvečerje brod "Učka" pristao je uz obalu. Mornari su trčkarali gore-dolje po palubi. Vješto su baratali užadima. Na obalu su izbacili dužu dasku preko koje je cupkajući najprije izašao debeli i bradati mornar, a potom kapetan Slavko.

Grgin otac Luka požurio mu je u susret raširenih ruku. Dva ratnika su se napokon ponovo sreli. Mališan nije mogao vjerovati očima. On nije znao da se i odrasli drugari grle, da se toliko tapšu po leđima, ramenima, da se odmiču jedan od drugog pa da se odmah primiču i da se, eto, vesele baš kao mala djeca.

On ubrzo ugleda iza kapetanovih širokih leđa nasmijanu djevojčicu. U

rukama je držala paketić. Dječak se ukočio. Nešto je htio kazati. Ona ga gleda otvorenih očiju, a on je nemoćan, ni sam ne zna zašto.

– Grga! – reče kapetan Slavko primijetivši dječakovu zbunjenost. – Ovo je moja kćerka Milena.

Ona mu odvažno pruži ruku. Zbunjeni, brzo se razdvojiše. Milena se trže. U tom trenutku ugledala je velikog psa vučjaka.

– Ne boj se, neće ti ništa. On tebe zna!

– Mene da on zna? – začudi se Milena.

– Zna, kad ti kažem! Vidio te na brodu.

– Pa ti imaš još jednog psa...

– Nije to pas. To je ovan – nasmija se vragolan.

– Imam ja i mačka Štefa, i konja Nanu, i Sultana. Imam ja i pet lastavica i dvije rode. I sve ribe u Savi ispred kuće su moje.

– Nije istina – reče Milena. – Ribe su slobodne.

– A da ti pokažem konje!

I dok je on djevojčicu vodio kroz dvorište, pod krošnjatim orahom razgovarali su i glasno se smijali Grgin i Milenin otac.

– Dobro, reci mi – upita Luka – 'ajde što si doznao gdje sam se nastanio, u koje sam selo otišao, ali kako si doznao da mi se sin zove Grga?

– Ploveći pored vašeg sela zapazio sam jednog dječaka kako uvijek maše mojim mornarima. I kad sam plovio Savom, uvijek sam izlazio da ga vidim i da mu mahnem. Onda mi padne na um da

doznam kako se zove i čiji je taj mali pastir. A doznao sam sasvim slučajno od vašeg učitelja.

– Zaigra mi često pred očima slika našeg ranjenog druga Grga, kojeg ti iznosiš sa brisanog prostora!

Tako je Grga sasvim slučajno doznao porijeklo svog imena. U tom trenu otac mu je izgledao kao brdo.

Šta brdo? Planina!

PTIČIJI KAPETAN

I dok su se stari drugari prisjećali ratnih dogodovština i šala, njihova djeca su se sad već zabavljala bez one nelagodnosti koju su osjećali u početku.

– Ja ću te popeti na konja – reče radosno Grga.

– Hoćeš li? – veselo će Milena!

Grga odveza Nanu. Nešto mu je dugo šaputao u uho. Konj se polako spusti na prednje noge i Milena se smeteno pope na zelenka. Naopako je uzjahala. I konju je bilo čudno i smiješno. Okretao je glavu i tiho njištao.

Prvi put da ga netko tako jaše. Uspori kas, polako stade, okrenu se i zarza.

Glavom dodirnu Milenina leña kao da joj kaže: – Siñi pa me pravilno uzjaši.

– Da znaš da si bezobrazan – naljuti se Milena.

– Nisam ja kriv.

– Šta će konj o meni misliti – mucala je.

– Nano! Zna on da si ti iz grada – šalio se dječak.

– Kako, kako zna?

– Pa nemaš pletenice... Ajde, sad pokušaj... Tako... Drži se za grivu.

On polako pusti Nanu. Konj nekako svečano pokasa, Milena se povi uz njegov vrat. Nano je osjećao njen strah i kasao tako lagano kao da kopitama ne dodiruje tlo. Milena se njihala kao na ljuljašci. Njen otac, kapetan Slavko, opazivši je da jaše, ispusti iz ruku svoju dugu lulu i zinu.

Nano prekasa jedan širi krug. Stiže do kapetana Slavka. Polako stade i Milena niz njegove sapi kliznu u ruke svog još zabezeknutog

oca. Srce joj je drhtalo kao u kanarinca.

– Nisam se bojala – reče ponosno i poče glasno da se smije. Ipak joj je bilo drago što vlastitim nogama dodiruje zemlju.

– A bi li ti pogledao brod? – upita Milena Grgu.

– Brod mene i zanima, poskoči od sreće Grga.

Nisu ni dorekli a već su bili u brodu.

– Dobarrrrr.. .rrrr a daaaannnnnn – pozdravi ih kapetan Roćko. Grga se strese od kreštavog glasa.

– Šta je ovo? Ko je ovo?

– Uplašio si se, uplašioooo!!!

– Ja... ja se uplašio!? – ljutito se branio.

– Uplašioooooo! – zakrešta onaj čudan glas...

Mališan se skupi. Nekako se stisnuo. Glavu je uvukao u ramena. Čuje glas, ali ne zna čiji je, ni otkuda, ni od koga dolazi. Neka opasna zvjerka jest, ali samo koja?

– Trta, trtaaa – rugala se Milena.

– Jest, pa šta!? – prizna nerado. – A tko je to? Šta je to?

Milena priđe u sam ugao kabine.

– Ti si Milena, ti si Milena! – zakrešta radosno glas...

– Ovo je moj papagaj Roćko!

Grga prvi put ugleda pticu koja govori.

– Ti si bezobrazan, ti si bezobrazan! – zakrešta papagaj.

– Ti to meni kažeš? – naljuti se Grga.

– Je si, je si bezooooobrrrrrrazzzzannn...

Dječak namignu papagaju i isplazi jezik. Ptica poskoči u krleci: – Bezobrrrrrazzzaaaannn i nevaspiiiiiitaaaaann, krrr...

– Nikad se tako nije ponašao – branila je Milena svog papagaja.

– A da mi izañemo s broda, mogu stariji svašta da pomisle – promuca Grga.

I bi im i prijamo i neprijatno u istom trenu.

KONJI I MOTORI

Grgu su probudili brodski motori. Zabrujali su i kuću napunili zvukom. Dječak je uplašeno skočio. Pomislio je da će otploviti bez njega.

Bunovan, uskočio je u kuhinju kao mačak.

– Odoše! – povika. – Što me niste probudili?

– Nismo otišli, čekamo da se probudiš – reče mirno kapetan Slavko.

– Tata, pusti me da samo malo plovim s njima!

– A šta tebe zanima? – znatiželjno će kapetan.

– Sve! – reče Grga iskreno.

Kapetan pogleda svog druga Luku. On se kolebao, dvoumio.

– U redu – pristade otac – ali da smisliš kako ćeš da se sam vratiš.

Mali budući mornar se zaleti i poljubi oca.

– Dobro, ja sam ti dozvolio, a jesi li pitao kapetana?

Kapetan se nasmiješi i rukom potvrdi pristanak.

Dječak je otrčao u štalu. Pustio je Nanu i Sultana. Nešto im šaputao, milovao ih po vratu. Otvorio kapiju. Konji izadoše. To nije moglo promaći Trefu. Nečujno preskoči plot i leže u travu kraj nasipa.

Na brodu je kapetan Grgu predstavio mornarima. Oni su ga odmah odveli u strojarnicu. Ništa se nije moglo čuti od silne buke. Prvi put je vidio motore za koje su mu rekli da su jaki kao 500 konja. Zna on da oni njemu lažu, da ga varaju, jer otkud u tako malen motor da stane 500 konja.

Zavirivao je u svaki kutak, raspitivao se za mazalice, za svjetla, za gaz broda.

– Nemoj nas više pitati – pobuni se stariji mornar – pitaj ti nešto i kapetana. On za tvoja pitanja ima vremena.

– Imam ja za njega druga pitanja – odgovori Grga i poče da se raspituje o elisi motora.

U kapetanovoj kabini sjedila je Milena.

– Šta je, Grga? – upita ga kapetan.

– Ne mogu da vjerujem da u tako malen motor može da stane 500 konja, pa sve da su konji maleni kao bumbari.

– Lažu, lažu, oni tebi lažu! – zakrešta papagaj Ročko.

Dječak se naljuti. Osjeti da mu se papagaj ruga. Brod je plovio sredinom Save. Mali mornar s palube ugleda kako Nano i Sultan kasajući nasipom prate brod.

Na brodu se utišaše motori. Čamac pljusnu u rijeku.

Prevezoše Grgu na obalu.

S broda se oglasi megafon. – Vidimo se za dva mjeseca! Ako si razumio, mahni dva puta!

Grga radosno mahnu i strelovito se baci konju na leña. Naglo okrenu Nanu, radostan što je plovio na najljepšem brodu na Savi, ali i tužan što se tako brzo rastao od vesele djevojčice.

PRVO PISMO

Iznenada poštar je zatrubio pred dvorišnim vratima. Iza plotu vidjeli su se samo nasmijani brkovi. Dječak ugleda i kako bijelo pismo pada na travu.

Bilo je to prvo Grgino pismo u životu. Naglo je pretrčao dvorište, tiho prošao pored gospodarskih zgrada i oprezno sjeo iza velikog plasta sijena.

Pažljivo, kao da skida zavoj sa bolne rane, otvorio je kovertu. Iz njene unutrašnjosti smješkao mu se Milenin rukopis. Već kod prvog reda oblilo ga je rumenilo. A kako i ne bi kad je pismo počinjalo riječima: "Dragi radoznalko."

Gutao je Grga riječi kao tek prispjelo grožnje. Ko zna koliko bi puta pročitao pismo i kad bi podigao oči da ga nije trgnuo očev glas. Zbrzano gurnu pismo u džep i ne primjećujući da ono viri iz njega kao izdajnik.

– Dobio sam pismo od kapetana Slavka – reče otac. Moj drug želi da ga posjetiš. Je li se i tebi javila Milena?

– Jest! – priznade glasno.

– Pa?

– Kako ću?

– Ništa lakše. Ti voliš da ploviš – reče mu otac.

– Brodom?! Brodom. Pa to je da poludiš!

– Sutra će pred našom kućom usporiti brod "Partizanka". Ja ću te čamcem prebaciti na taj brod, a u Beogradu će te dočekati kapetan Slavko i Milena.

– I Milena!

Dalje mu nije trebalo ništa govoriti.

Već je zgrabio sestrin kofer. U njega je nestrpljivo trpao odjeću. Sestra ga je povukla za uho i u ruku mu gurnula četkicu i pastu za zube. A on je tada poželio da ima zubnu protezu, pa da je kao djed skida i pere. Za njega je proteza bila najpraktičnija stvar koju je vidio u životu. Staviš protezu u džep i ne može da te zaboli zub, a ne moraš ni da ih stalno pereš.

– Jesi li ti bila u Beogradu? – upita sestru.

– Nisam.

– Pa kako ćeš mi onda ti pomoći? Ko je od naših bio u Beogradu, od naših iz sela?

– Mirko, bio je u vojsci.

Istrča i zalupi vratima. On je dobar s Mirkom. Po njemu je Mirko njegovoj sestri Ruži slao pisma. Mirko je dječaku tako trajavo opisao Beograd da ga on ništa nije shvatio. Njega nisu zanimale kavane i šetališta, a Mirko je baš o tome najviše pričao.

– Dobro, šta ima posebno tamo, a da kod nas nema? – pitao ga je uporno mali putnik.

– Tramvaj i lift – odgovori nehajno Mirko.

– Stvarno te pitam?

– Stvarno ti kažem.

– A šta ti je to?

– Tramvaj ti je mali vlak. Vozi te po gradu. A lift te penje u visinu.

– I nemaš više ništa da mi kažeš?

– Nemam. Ne znam.

– Pa nisi tamo ni morao ići, nije te ni trebalo pitati! – ogorčeno reče Grga.

Rastužen, on se udari dlanom po čelu.

ORDEN UDICA PRVOG REDA

Brod je ubrzano plovio. Valovi su rasli, pjenili se, širili i zapljuskivali obalu. Savski mlinovi su se uz škripu nekako starački naginjali, pocupkivali, poskakivali dok su čamci natovareni putnicima sjekli valove i ljuljali se izazovno. Činilo se da njihovi pramci, ponijeti udarcima valova, dodiruju nebo i da će se prevrnuti po dužini. Djeca su se u manjim čamcima, čiklama, izvozila na talase uživajući u tom urnebesnom ljuljanju. I sami su još više ljuljali čamac podvriskujući od radosti.

Brod je iza sebe ostavljao posavske krajolike Grgi dobro znane. Vrbaci kao da su plovili za brodom, kao da su željeli da i oni sa Grgom putuju.

Koliko li je samo ovaj dječak napravio svirala i rogova od njihovih kora?

Skoro za cijelu jednu školu. Koliko je u tim poslovima istupio i posijao noževa, to nitko ne zna. A i da zna ne bi mu koristilo.

Ovo prisjećanje probudiše dva puža koja su milila ivicom broda ostavljajući za sobom dug srebrn trag.

Grga koracima izmjeri taj trag i shvati da su se oni prije njega ukrcali na brod.

– Šta ću sa njima u Beogradu? – pomisli.

On je redovno u dosadnim trenucima na savskom nasipu, onako za sebe, organizirao utrke puževa. Na travu bi složio desetak puževa u istoj ravni. Rogom bi ih oslobađao straha. Puževi bi oprezno provirivali iz kućice polako puštajući rogove. Onda bi rogovi strašno brzo rasli i nekako se čudnim zaokretima naginjali prema glazbi. Kad bi svi pustili rogove Grga bi sviralom označio start utrke. Oni bi milili travom idući brzo jedan centimetar na 5 minuta. Malo bi ih utrčalo u cilj. Pobjednika nije bilo jer bi uvijek dva puža zajedno "protutnjala" kroz cilj. I baš ta dva su sada na brodu.

Vjerojatno misle da idu na saveznu trku, na neko svjetsko takmičenje.

Uostalom, ko će znati šta puževi misle? Da su tvrdoglavi, jesu! Ali su i uporni!

Iz čamaca su djeca mahala Grgi a on im je uzvrćao mahanjem sa obje ruke. Na Savi su se brodovi mimoilazili, kapetani megafonom

razgovarali, mornari mahali zastavicama želeći jedni drugima sigurnu plovidbu.

U daljini je odjednom ugledao most. Nije nikada vidio tako veliki most.

Osim toga tko može napraviti toliki most da premosti rijeku Savu. Jer, po njegovom mišljenju, od Save veće rijeke nema, mada je čuo da ima. Požurio je da pita prvog mornara.

– Tko je ono pregradio Savu? Nastradaće sve ribe.

– Pregradili, pregradili, a tebe nisu pitali – ljutnuo se k'o mornar. – Vidiš kad smo plovili prema Sisku ovoga nije bilo. Slušaj, sigurno su to dabrovi sinoć izgradili.

– Dabrovi?

– Da, da, dabrovi. Oni jednostavno ukradu željezne šine iz tvornice "Šuro Đaković". Dovuku ih do rijeke. U vodi ih nakvase, malo smekšaju.

Onda izrone somovi od trista kila pa ih smotaju i podignu jednu uz drugu.

Odnekud dolete rode pa ih povežu, i tako redom. Za tili čas izgrade most.

Onda zamole vlakovođu da sa teretnim vlakom preñu preko mosta da ga učvrste. Kada učvrste most, popnu se na njega i skaču u rijeku. Sebi naprave skakaonicu, a nama ljudima ostane most. Jel' fino? Jest, ne moraš mi reći. I da znaš još, noću kad prolaze brodovi oni upale fenjere da mi ne bismo udarili u most. Kasno uveče ih pale a rano ujutro gase. Ja sam čuo da negdje čak prave i brane pa proizvode struju. Dosadilo im da kupuju petrolej i fenjere.

Grga gleda u žmirkavog mornara kome se smješak neprimjetno ocrtava oko očiju i usana, a ovaj samo što se nije zagrcnuo u svojoj priči.

– Jeste li vi lovac, čiko? – upita.

– Ne, neee. A zašto pitaš?

– Otkuda znate za te dabrove?

– Lovac, lovac – dobaci drugi mornar, koji je ovu priču neprimjećen slušao. – On je strašan lovac i ribolovac. Jednom je uhvatio soma od trista kila. Zajahao ga i prije nas stigao u Beograd. Som je dizao tolike valove da nam zamalo nije potopio brod. I da znaš, on je za taj svoj podvig dobio Orden udica prvog reda.

– Tačno je, – prihvati onaj žmirkavi. – Jednom ću ti pokazati tu udicu.

Bio je to som dug četiri metra i ohohoojjj. Kada sam ga privezao u beograd-skoj luci, a on mahnuo perajem i lupno po vodi repom, prevrnuo je četiri broda i potopio nekoliko čamaca. Veliku sam odštetu morao platiti. I nije mi ni dan danas žao. Svi su govorili samo o meni. U novinama je izašla fotografija. Ovako, gledaj, vidi, ovako leži taj moj som Reponja, razbacio brke od dva metra i lijeno se pobjednički u vodi brčka, a na njemu jašem ja i moj sin Ahmo. Ako ne vjeruješ, pitaj papagaja Roćka! Tražili su da prodam soma. Davali brdo para. Ja nisam htio. Jedan mi je davao i avion. Ja nisam dao. Nego smo ti mi zajahali Reponju i evo vidiš dovde dojahali na njemu.

Ispratilo nas pola Beograda. Ovdje smo se rastali. Ja i moj sin Ahmo otišli kući, a som Reponja svojoj ženi i djeci. I da znaš da ga svake godine u isto vrijeme vidim na onom mjestu. On meni mahne perajem, ja njemu rukom i tako...

Brod je ubrzano plovio. Grga je često silazio do brodskih motora. Tamo je neprestano nešto zapitkivao nagluhe mehaničare. On ih je pitao, a oni su se čudili. Nije im bilo jasno otkud u tako malom dječaku toliko pitanja...

KUĆA SELO

Još s broda Grga je ugledao Milenu i kapetana Slavka. Potom se zabezeknuo ugledavši ogromne kuće. Kuće su mu izgledale gusto posijane baš kao polja kukuruza. "Otkud ovoliko ovako velikih kuća?" – mislio je seoski dječak. Pa svaka ta zgrada može da primi po jedno selo kao što je njegovo. Jedino nije znao gdje bi smjestio krave, konje, kokoške i druge životinje.

Nakon zagrljaja i dobrodošlice kapetan ga zapita: – Šta je ovo tvoj otac spakovao pa je ovako teško?

– Ne znam. Nisam vidio – reče Grga i okrenu se naglo za velikim kamionom.

Odjednom je otrčao do semafora. Dugo je promatrao smjenu njegovih boja. Naglo bi zakoračio na ulicu, ali bi se još brže vratio kada bi čuo škripu kočnica i trubu automobila.

Evo ga prvi put stoji pred raskršćem. Gradskim raskršćem. Podilazi ga jeza. On stoji pred pravim raskršćem okićenim brojnim putokazima, natpisima, tablama. Na stupovima su još i plakati. Ljepotica pleše sa udavom, a iz ralja lava proviruje mali pas. Grga ponovo pokuša da preñe ulicu ali ga nepoznata ruka povuče nazad.

– Kuda si potrčao? – upita ga kapetan Slavko.

– Na raskršće!

– Raskršće?

– Da, da, želim da vidim pravo raskršće. Hoću da u svom selu napravim pravo raskršće. I u drugim selima. Neću više da lutam kad idem kod svoje sestre Ruže.

– Dobro, a zar te ništa drugo ne zanima?

– Sve me zanima, sve! Ali prvo hoću da vidim kuda idem i kamo stižem!?

– Nije loše, nije – prizna kapetan.

– Ne može da bude loše. Loše je kada zalutaš pa se vrtiš kao bumbar u staklenki.

Odjednom je začutao. Kapetan ga je i dalje zapitkivao, ali ga on i Milena nisu slušali. Grga se sav pretvorio u veliko uho i oko. Koračao je iskrivljenog vrata i zabačene glave.

– Tramvaj – trže ga Milena.

On nespretno poskoči i sudari se s prvim prolaznikom, a tramvaj pozvoni i proñe. Nije ga čestito ni vidio.

– Držite lopova! – povika prolaznik. – Sigurno mi je zdipio novčanik!

Ovi mali su najveći džeparoš!

Ljudi se uopće nisu osvrtali na riječi koje su teško uvrijedile uplašenog Grgu.

Iznenañen, posramljen, dječak ostade ukočen s poluotvorenim ustima i raširenim očima. Kapetan ga pomilova, a Milenina ruka dotače lagano njegov dlan.

– Ja nisam lopov! – povika na sav glas da se nekoliko prolaznika znatiželjno okrenulo.

– Ja nisam lopov! – ponovo viknu.

– A da se malo provozamo tramvajem? – predloži Milena, osjećajući da on to želi. Kapetan se čudio. Pa oni do kuće imaju stotinjak metara.

– Baš je dobar ovaj mali vlak – govorio je Grga. – Samo je to sve nekako onako. Ljudi u njemu sjede i stoje, a ne govore. Guraju se kad ulaze, guraju se dok izlaze. Guraju se i šute. I sve nekud žure, trče, poskakuju kao da hvataju zečeve.

Još veće iznenađenje za Grgu bio je lift. Za tili čas bili su pred stanom.

Dali su mu Mileninu sobu. Sa zidova gledali su ga pjevači, glumci, akrobate i neke čudne životinje.

Poslije dužeg razgledanja dječak progovori: – Da nas nije ovdje previše!?

NOĆNA VOŽNJA LIFTOM

Grga je slatko spavao. Činilo se da ga ništa ne može probuditi. U snu osjeti da krevet šeta pod njim, da se ljulja. Bojažljivo otvori oči. Začu kako nešto protutnja, kao da progalopira hiljadu konja. On ustade. Osjeti da se neboder njiše, da hoda. Cijeli neboder je škripao. Susjedni neboderi ljuljali su se kao mlada stabla na vjetru. Pa on je iznad najvećeg drveta. On je ptica.

Nije mu bilo jasno kako u gradu kuće mogu toliko da izrastu. Kako ljudi mogu da se penju na tu visinu.

– Lift – viknu glasno, i uplaši se vlastitog glasa. Polako se obuče, uze nisku stolicu i kao mačka izađe iz stana. U neboderu je vladala grobna tišina.

Polako dođe do lifta. Uđe, pope se na stolicu, jedva dohvati i pritisnu dugme: – Vozi, vozi me pod oblake – naredi.

Lift krenu punom brzinom. Za tren su bili na vrhu solitera. Činilo mu se da su još brže bili u prizemlju. Uživao je u vožnji. Prvi put da on neke stvari rješava jednim malim prstom. Lift je jurio gore, jurio dolje. Grga je padao i ponovo se penjao na stolicu i pri tome se čudio kako to da u njemu nema djece. Njemu nije bilo jasno zašto djeca propuštaju tako lijepe i besplatne vožnje. Naglas se zareče da će svaku noć bar deset puta u liftu pretutnjati gore-dolje.

U međuvremenu probudio se kapetan Slavko. Tiho je provirio u Mileninu, potom u Grginu sobu. Njega nije bilo. Nema ga na balkonu. Nema ga u hodniku. Vratio se u stan i probudi Milenu.

Trže ih kućno zvonce. Kapetan otvori vrata. Pred njim je stajao susjed i držao Grgu za uho.

– Pustite ga, komšija! – ljutnu se kapetan. – Dječak je moj gost.

– Ako je gost, ne znači da može dva sata da se vozi liftom i da uvijek podvrisne kad prođe pored mog stana. Pa nije ovo prašuma, komšija!

– Nije. I neće više smetati – reče kapetan.

– Ja sam se zarekao da ću se provozati svaku večer – reče Grga.

– Možeš se liftom samo dizati, a spuštaj se pješke, niz stepenice!

– Zašto? – upita Grga.

– Zato što je lift dizalo, a ne spuštalo – reče mu kapetanov susjed i spusti se pješice u svoj stan, kat niže.

KRAVIĆ, OVČIĆ, SVINJČIĆ

Grgi se dopala vožnja liftom. Šta bi on sve dao da takvu spravu može izgraditi uz veliku krušku. Za tren se popneš, još brže spustiš, a još da postoji džepni lift!

Za vrijeme doručka naglo se zalupiše vrata i prozori.

– Potres – povika Grga i skoči.

– Propuh – reče Milena. – Nisam zatvorila prozor u sobi.

– Nemoj da lažeš... Kako znaš da nije potres?

– Ne ljulja se luster – reče mirno Milena.

– A ja sam samo htio da tebe uplašim – procijedi dječak.

– Ništa ti nisi mislio, ali nek ti bude... Prepirku prekide telefonski poziv.

– Telefon – reče Milena i popravi kikiricu. – To mora da je mama?

Dječak je napeo uši ne bi li čuo razgovor. Milena mirno spusti slušalicu. Kuketno se okrenu: – Pozdravlja te moja mama. Sad je doletjela sa jedne vježbe. Ona je pilot i leti na najbržim, najboljim avionima.

– Tvoja mama vozi avione – začudi se Grga. – A da ti meni ne lažeš?

– Sutra te vodimo na aeromiting. Tamo ćemo vidjeti šta sve mogu avioni i piloti.

Naglo je začutao. U sebi je ponavljao: vozio sam se tramvajem, liftom i sutra ću vidjeti avione izbliza, idem na aero...

- Kuda ti ono mene vodiš? – upita.
- Zašto pitaš? Pa rekla sam ti, vodim te na aeromiting.
- Tako je! – potvrdi Grga, i tri puta ponovi on riječ u sebi.
- Ti se zabavi, a ja moram da završim svoju domaću zadaću.
- A da ti pomognem!?
- Ne treba. Brzo ću...
- Dobro – reče dječak i ode do prozora da gleda krovove zgrada.

Milena je morala pismeno odgovoriti na postavljena pitanja. Mlado od krave... to je kravić, mlado od ovce pa to je ovčić, mladunče od svinje – svinjčić. Gotova sam.

Dječak pogleda zadaću pa se počne smijati. Onda se sjeti da je to nepristojno, pa pokušava da se opravda.

– Kod nas tamo na selu – reče – mlado od krave, od ovce i od svinje zovu se malo drugačije!

NEBESKI ORAČ

Grga se nije mogao nagledati nebodera. Šetajući i gledajući u te zgrade, često se sudarao sa prolaznicima. Zastajkivao je pred soliterima i izduženog vrata pokušavao prebrojati prozore zgrada. Kružio je oko nebodera. Okretao se tražeći dvorište. Nedostajale su mu bašte, njive i ljubimci. Izlozi su za njega bili neviñeno carstvo. Priljubio bi nos na staklo, i sretan uživao u tom carstvu.

– Moramo ići – povuče ga za ruku Milena.

– Eno ga Tref, – povika Grga i otrča za velikim vučjakom. Pas ga pogleda, otvori usta, isplazi jezik kao da mu se ruga i produži za gospodarem. Dječak se tužno okrenu i pred sobom u hipu na gustoj tratini parka ugleda kako se igra pas obučen od glave do šape. Samo mu se vidi lepezast rep. On to još nikad nije vidio. I tko to još pse oblači? Možda je bolestan, možda ga boli trbuh pa su ga omotali zavojima? I ne završi svoje razmišljanje kad u naručju jedne elegantne gospoñe ugleda psića. Činilo mu se da se ovaj njemu smije. Pas je manji od mačeta. Pomisli da je lutka. Pas zalaja, otrže se iz naručja gospode i potrča da se pridruži obučenom psu.

Gospoda vrisnu i za njim potrča.

– Moramo ići, Grga – ljutnu se Milena.

– Ići, kuda? Pa ovdje je zanimljivo!

Za nekoliko minuta trebalo je da počne aeromiting. Pred niskom zgradom svijet se gurao. Grga se odjednom odvoji od svih i otrča do jednog starog ratnog aviona. Polako je i pažljivo obilazio oko aviona kao oko neke opasne ali privezane zvijeri. Zanio se razgledajući dvokrilac.

– Da li ti se dopada avion? – upita ga avijatičarka.

– Dopada, još pitaš! – reče otresito i tek tada se okrenu i ugleda – ženu u pilotskoj uniformi. Malo se zbuni.

– Da se upoznamo, ja sam Milenina mama.

– Ja sam Lukin Grga – uzvratila Grga otresito i upita – Zašto to takmičenje ne počne?

Foto-aparat je škljocnuo, a da se Grga nije ni namjestio.

Počelo takmičenje. Plavetnilom neba zaparali su avioni. Njemu se učinilo kao da oru nebo. Za Grgu su to bili brzi nebeski orači. Izvodili su razne figure. Iskakali su padobranci, jedan po jedan, pa su poslije hvatajući se za ruke stvarali prsten, razdvajali se i prizemljivali u centar.

Najednom su u brišućem letu naletjeli avioni.

– Ovaj treći vozi moja mama – naglasila ponosno Milena.

Avioni su se u daljim razdvojili, složno vinuli uvis pa se potom pikirajući sunovratili i jurišajući puštali dim, ostavljajući za sobom obojen trag.

– Dōga, dōga – povikao dječak.

– Ha, hahahah, nije to dōga, to avioni puštaju boju – objasnila Milena.

Završio se aeromiting. Dječak nije još došao sebi od silnih utisaka kad ga dotaknu kapetan Slavko.

– Djeco, imamo dva mjesta u avionu.

Grga se trže. Shvatio je da će i on danas da poleti. Pretrnuo je od straha mada nije bio kukavica. Motori su zabrujali. Avion je zaokružio i letio ponad rijeke Save. Bojažljivo se naginjući ka prozoru Grga je želio da prepozna svoje selo. Ali kako kad su sve kuće s one visine slične a sela rasuta kao jata ptica.

Tužnim pogledom pretraživao je nepreglednu ravnica ne bi li ugledao bar poznata stabla krošnjatih hrastova, kestenova i oraha, stabla jabuka, krušaka, trešanja i šljiva. Ne bi li bar po gnijezdima na njima saznao da li je u blizini kuće. Ali ravnica i dalje ostaje velika zagonetka.

I evo, mada je u avionu, gore visoko pod oblacima, nije mu jasno kako, kad leti jastreb-mišar, s te visine ugleda i u hipu ščepa onako malog i brzog miša.

A on vidi samo zelena kukuruzna i zlatna žitna polja. E, šta bi on sve dao, da se jednom, kad avion nadleti njegovo selo, a njegovi drugari istrče iz dvorišta na nasip, spusti među njih padobranom.

Suza mu kanu. A u toj bistroj suzi kao u jezercetu oživješe njegovi ljubimci. Prevrtali su se preko glave, galopirali i igrali i Grgu nježno dodirivali.

Prvi put suza obradova Grgu.

SAN ILI JAVA

Grga je zaspao. San mu je obrubio i zadržao tužan izraz lica. On je bio čitanka dječije duše. Kapetan Slavko tiho pritvori vrata. On je pročitao mališanove želje. Ali kako da to kaže Mileni. Među njima je rasla obostrana simpatija. Mada nije zavirio u Mileninu sobu znao je da ona ne spava, već da misli o čudesnom dječaku. Nije znala kako bi ga zadržala, a zadržala bi ga.

Mislila je i domislila da ujutro kaže majci i ocu da se udaje za Grgu, pa šta bude. Zna ona kako je to. Čitala je bajke.

Kapetan je mnogo volio svoju djevojčicu. Sjedeći u kuhinji okrenut ka prozoru zapali svoju dugu lulu. Otpuhnu dva tri dima i lagano se strese. Bi mu nekako hladno oko srca. Znao je da će Milena patiti za Grgom. Utonuvši u svoje misli nije ni primjetio kako je Milena ušla u sobu. Kao lahor spusti mu se u krilo.

- Ti ne spavaš? – upita je kapetan.
- Ne spavam – promuca Milena.
- Vidiš i meni se ne spava.
- Samo Grga spava, – reče tužno djevojčica.
- Spava.

Milena je tiho ušla u Grginu sobu. Prišla je krevetu i stala. Mališan je spavao. Djevojčica makne deku i uvuče se u krevet. Kao svijeća opruzi se pored Grge. Baš je briga. Kad ih ujutro nadu zajedno ne mogu ih rastaviti, pući će bruka. Ona to zna. Vidjela je to ona u jednoj televizijskoj drami.

Grga se u snu okretao. Ozarenog lica govorio je u snu. Milena je razaznala da on razgovara sa psom Trefom, ovnom Trasom, mačkom Štefom i zelenkom Nanom. Onda je naglo podigao Mileninu ruku kao slušalicu.

Javljaio je telefonski sestri da ih je mnogo poželio, i da će ih uskoro posjetiti.

A zetu Mirku će ispričati ono što on njemu nije znao da kaže o Beogradu.

Milena se pritajila kao sjenka. Čini se da nije ni disala, a tako bi rado zagrlila Grgu. Kao da spušta slušalicu Grga svoju ruku nježno položi na Milenino rame. Ona se još više umiri.

Kapetan Slavko pušio je i dalje u kuhinji svoju dugu lulu. On je zavolio Grgu. Podiže se nekako lijeno i ode da još jednom pogleda u njegovu sobu.

A tamo! Grga i Milena spavali su jedno pored drugog. Kapetan se trže. Samo što mu lula ne ispade iz usta. Zbunjen pokuša brzo da izađe iz sobe. Još brže se zaustavi. Okrenu. Pokri ih dekom. I izađe iz sobe.

Za doručkom oborenih pogleda, skupljeni od straha i Grga i Milena sjedili su jedno pored drugog.

Tišina je boljela i Milenu i Grgu. Samo da se nešto dogodi. Da bar hoće potres pa da svi pobjegnu.

– Kuda ćemo danas, – upita ih kapetan, milujući ih pogledom. Milena i Grga se samo pogledaše. Sa lica im se moglo čitati čuñenje:
– Šta je ovo? Ništa nas drugo ne pita!?

DOČEK

Dani su brzo prolazili i Grga je postajao sve nemirniji i tužniji. Po Mileninom planu trebalo je još da vidi lutkarsku predstavu, izložbu dječijih crteža i da uživo vidi poznate književnike za djecu.

Bio je pun utisaka. Prosto su iz njega kipjeli. Morao je malo da predahne. A želja za kućom, roditeljima i ljubimcima natjerala ga je da se usred noći počne pakovati. Ujutro ga je kapetan Slavko opazio kako sjedi stužen na koferu. On je dobro opažao šta se događa sa dječakom.

– Dobro – reče kapetan Slavko. – Za dva sata će isploviti "Učka".

Odlučio si...

– Ne mogu više ostati – pravdao se Grga – ne znam šta mi je sa Trefom, Štefom, Trasom, Nanom, Sultanom... Ja ih sanjam. Strašno sam ih poželio.

Grga se nespretno oprostio od Milene. Škrto se zahvalio na gostoprimstvu.

To mu je bilo strašno teško.

A daleko od Beograda, u njegovom selu, po dvorištu su se ushodali i Tref, Tras i Štef. Iz štale se čulo rzanje konja. Niko od ukućana nije znao šta se to s njima događa. A oni su izlazili na nasip i često gledali uz i niz Savu.

Na šum i pojavu svakog broda skakali su iz hlada očekujući Grgu. Naglo bi izlazili pred njegovog oca. Stali bi mu na put, kao da su ga htjeli pitati gdje je to Grga do sada i kada će se vratiti. U početku se Luka ljutio, ali kad je shvatio o čemu se radi, glasno bi im viknuo: – Uskoro će se vratiti Grga.

Na pomen dječakovog imena oni bi živnuli i počeli se veselo igrati. I Aida je sve češće otvarala prozor.

U samo svitanje selo probudi brodska sirena. Na nasip istrčaše Tref, Štef, Tras i pola sela. Iz malog čamca izlazio je Grga. Na obali ga srušiše njegovi ljubimci. On se branio, ali njihovu radost nije mogao obuzdati. Tek glas iz megafona prekinu igru. Čulo se kako kapetan Slavko javlja dječakovom ocu da će ga uskoro posjetiti.

*

Danima je mališan pričao svojima, a onda i cijelom selu šta je sve vidio, šta je sve doživio u gradu. Zabavljao je svoje drugare pričom kako u gradu ne znaju da se mladunče krave zove tele, već ga zovu kravić, od ovce ovčić, od svinje svinčić. Djeca su ga rado slušala. A sve je posebno pratila Aida.

On joj nije poslao razglednicu i taj grijeh nije mogao lako okajati. Rješenje je ipak pronašao. Obećao je Aidi da će joj svake nedjelje nasamo ispričati po jednu priču. Aida je pristala. I tako su potekle priče. Grga nije ni slutio da piše svoju prvu zbirku priča, možda i prvi roman.

BILJEŠKA O PISCU

JAKOV JURIŠIĆ je rođen 19.VII 1948. godine u Bijelom Brdu kod Dervente. Studirao je veterinu u Sarajevu. Pisao je pjesme, drame, eseje i književnu kritiku. Dugo godina bio je glavni urednik lista za djecu "Vesela sveska".

Objavio je zbirke pjesama "Grob koji traje" (1972.), "Suteren be-be" (1976.), "Dom radosti dom plača" (1985.) i "Kućni prag" (1985.) i zbirku književnih kritika "Kritički zarez" (1979.) Na programima radio stanica izvedeno je desetak njegovih radio-drama, među kojima su bile osobito zapažene "Komad blatnog puta", "Sto dana do dobra", "Sprat više sprat niže", "Dobročinitelji" i "Tako je", a prevedene su i na slovenački i makedonski.

Svoju prvu knjigu priča za djecu "Grgino dvorište" J.Jurišić je objavio 1988. godine i odmah je bila zapažena, pa su priče iz te knjige prevedene na više stranih jezika.

Jurišić je 1991. godine bio izabran za predsjednika Udruženja književnika Bosne i Hercegovine. Za svoj književni rad bio je više puta nagrađivan, a bio je dobitnik i nekoliko društvenih priznanja.

Poginuo je 27.10.1993. godine u Sarajevu.